

Królik zajęczak – rasa amatorska czy użytkowa?

Sławomir Grinholc¹, Andrzej Gugolek²

¹Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Bioinżynierii Zwierząt, Studenckie Koło Naukowe Hodowców Zwierząt Amatorskich, ul. Oczapowskiego 5, 10-719 Olsztyn; slawomir.grinholc@gmail.com

²Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Bioinżynierii Zwierząt, Katedra Hodowli Zwierząt Futerkowych i Łowiectwa, ul. Oczapowskiego 5, 10-719 Olsztyn; gugolek@uwm.edu.pl

Królik domowy (*Oryctolagus cuniculus*) to gatunek o wielu kierunkach użytkowania. Od dawna zwierzęta te hodowano w celu pozyskiwania wartościowego mięsa, dostarczają one także wełny, a ponadto są szeroko wykorzystywane jako zwierzęta laboratoryjne (Manning, 1994; Kowalska, 2006; Piórkowska, 2017). W wielu krajach Europy i świata dzikie i zdziczałe króliki uznawane są za ceniony gatunek zwierząt łownych. Utrzymywane są też jako „atrakcja” w gospodarstwach agroturystycznych, skansenach i parkach króliczych, w których wypoczynek umożliwia kontakt z naturą oraz zdobywanie wiedzy na temat życia dawnej wsi (Gugolek i Strychalski, 2018). Od XIX w. na świecie, a od niedawna i w Polsce króliki, szczególnie ras miniaturowych, są traktowane jako zwierzęta amatorskie, hodowane w domach (Mettler, 1993; Taborska, 2000). Liczebność tych zwierząt jest trudna do oszacowania, jednak wiadomo, że w naszym kraju „domowe króliki” to trzeci pod względem popularności, po psach i kotach, gatunek zwierzęcia hodowanego w domach (Zwoliński, 2014).

Hodowla amatorska królików to nie tylko utrzymywanie zwierząt miniaturowych w celach hobbyistycznych, istnieje bowiem szereg ras o większych wymiarach ciała, które z uwagi na swoją specyficzną budowę czy nietypowe umaszczenie są hodowane w celach innych niż komercyjne (Kowalska i in., 2007; Kowalska i Gugolek, 2011). Jedną z takich ras jest będący przedmiotem poniższego artykułu – zajęczak.

Pochodzenie tej rasy nie jest dokładnie po-

znane. Sandford (1957) podaje, że jest to stara rasa amatorska (ang. *fancy breed*), pochodząca od jeszcze starszej rasy nazywanej „królikami patagońskimi”, które hodowano w Belgii i Francji. Interesująca jest inna informacja tego autora, że „króliki patagońskie” były także przodkami olbrzymów belgijskich. Pokrewieństwo tych różnych obecnie pokrojowo ras zostało ostatnio dowiedzione na podstawie badań genetycznych (Aigner i in., 2000). Selekcję zajęczaków zapoczątkowali miłośnicy przyrody i hodowli królików w Belgii już w XVIII w., początkowo pod nazwą *leporine* – zając/zajęczak. Wydaje się jednak, że te zwierzęta nie od razu znalazły wystarczająco liczne grono hodowców, bowiem w Belgii w niedługim czasie zapomniano o nich. Prace nad zajęczakiem kontynuowali jednak w XIX w. hodowcy angielscy, zafascynowani niecodziennym wyglądem niektórych importowanych z Belgii królików rzeźnych. Pierwsze króliki rasy zajęczak pokazano na wystawie w Anglii w 1874 r. W 1982 r. hodowcom udało się opisać pierwszy spójny wzorzec tej rasy, a w 1887 powstał pierwszy klub hodowców rasy zajęczak – „Belgian Hare Club”. Zajęczaki szybko zyskały uznanie hodowców, przede wszystkim dzięki swemu oryginalnemu wyglądowi i wysokiej plenności oraz podobno niepowtarzalnym walorom smakowym ich mięsa. Szybko rozpoczął się ich eksport z Anglii do Stanów Zjednoczonych, Belgii, Holandii, Niemiec oraz innych krajów. Przykładowo, tylko w 1900 r. przywieziono do Stanów Zjednoczonych ponad 6000 zajęczaków. Warto zauważyć, że hodowlę tych zwierząt uznawano wówczas za nobilitują-

ce, ekskluzywne zajęcie, a materiał hodowlany uzyskiwał bardzo wysokie ceny (Crabtree, 1901; Herman, 1974; Whitman, 2004; <https://www.belgianhareclub.com>).

W Polsce nie są rasą popularną. Pierwsze króliki rasy zajęczak według Bluszcza (2019), wieloletniego hodowcy oraz sędziego królików, zostały sprowadzone do Polski z Niemiec przez Józefa Copika z Rudy Śląskiej w latach 90. XX w. Informacja ta znajduje potwierdzenie w wykazie ferm królików kandydujących do uznania za reprodukcyjne, gdzie podano, że w sezonie 1996/1997 były w Polsce 3 fermy zajęczaków, liczące łącznie 14 samic, wszystkie podlegające Okręgowej Stacji Hodowli Zwierząt w Katowicach (Wykaz ferm..., 1997). Podobnie było w kolejnych latach, liczba hodowanych samic nie przekraczała 15 sztuk. Według informacji Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt w 2018 r. funkcjonowała w Polsce zaledwie 1 ferma zajęczaków objęta oceną wartości użytkowej i hodowlanej, utrzymująca 8 samic (Hodowla Zwierząt..., 2019).

Wolny (2019) – wieloletni hodowca zajęczaków podaje, że chociaż zwierzęta te były hodowane w Polsce w XX w., to na krajowych wystawach królików pojawiły się dopiero w 2014 r. Podczas Ogólnopolskiej Wystawy Królików Rasowych, Drobiu Ozdobnego i Gołębi w Wieluniu w 2018 r. zaprezentowano ponad 1300 królików z całej Polski oraz Słowacji, Litwy, Czech i Niemiec. Wystawiono na niej jednak zaledwie 21 zajęczaków (Katalog XV Wystawy..., 2018).

Zewnętrzne podobieństwo królików rasy zajęczak oraz myląca nazwa angielska – Belgian Hare (belgijski zajęć) była i jest powodem wielu nieporozumień dotyczących tych zwierząt. Przez wielu były one uważane nie za króliki, a zajęce lub hybrydy tych dwu gatunków, co w rzeczywistości nie jest możliwe z biologicznego punktu widzenia.

Zajęczaki są rasą królików, których charakterystyczną sylwetką, przypominającą zajęca, uzyskano przez długotrwałą selekcję. Tułów tych

zwierząt jest długi, wysoko ustawiony, z podkasanym brzuchem. Charakterystyczny jest długi grzbiet, który tworzy łukowate wygięcie z najniższym punktem w okolicy łędźwiowej. Kończyny tylne są mocne, długie, równoległe do tułowia, przednie cienkie, długie i proste, pionowo ustawione. Przód i zad powinny być szerokie. Ogon tego królika jest wyraźnie dłuższy niż w przypadku innych ras. Na wyraźnie zarysowanej długiej szyi osadzona jest szeroka, lekko wydłużona głowa, która u samic jest nieco delikatniejsza. Uszy są cienkie, obficie owłosione, o długości od 12,5 do 14,0 cm. Skoki tych królików są długie oraz bardzo mocne, ustawione równoległe do tułowia. Kończyny przednie cienkie, długie oraz proste i wysoko ustawione. Zajęczaki należą do ras normalnowłosych, długość ich okrywy włosowej o gęstym podszyciu wynosi około 2,5 cm. Barwa okrywy włosowej u najczęściej spotykanej odmiany mahoniowej (fot. 1) jest intensywna, najczęściej w odcieniu czerwono-brązowym, wyróżniająca się charakterystycznym połyskiem. Barwa umaszczenia jest najintensywniejsza w okolicach grzbietowych oraz bocznych tułowia zwierzęcia, rozjaśniająca się w okolicach brzusznych. Charakterystyczne cieniowanie umaszczenia jest spowodowane skupianiem się czarnych końcówek włosowych w partiach barwnych, natomiast pierś i kończyny są pozbawione cieniowania okrywowego. Podszycie okrywy włosowej zwierzęcia jest najczęściej barwy niebieskiej i sięga maksymalnie do 1/3 długości włosa podszyciowego. Krążki wokół oczne, spód ogona, wewnętrzna strona kończyn oraz brzuch wyróżniają się barwą podpalaną. Uszy tych królików są czarno lamowane. Wierzch ogona charakteryzuje się czarną barwą, zawiera także w swej szacie kolorystycznej podpalane włosy. Oczy tych zwierząt powinny być ciemnobrązowe. Pazury mają barwę zawierającą się w palecie kolorystycznej od rogowej do czarnej (Wzorzec Oceny..., 2016). W tabeli 1 przedstawiono wzorcowe masy ciała królików zajęczaków w kolejnych miesiącach życia.

Tabela 1. Wzorcowa masa ciała zajęczaków w kolejnych miesiącach życia
(Wzorzec Oceny Fenotypu Królików, 2016)

*Table 1. Standard body weight of Belgian Hare in successive months of life
(Rabbit Phenotype Assessment Standard 2016)*

Wiek (mies.) – Age (months)	Masa ciała (kg) – Body weight (kg)
3	1,5
4	2,0
5	2,5
6	2,9
7	3,2
8	3,5

Fot. 1. Zajęczak o ubarwieniu mahoniowym (fot. S. Grinhole)
Photo 1. Mahogany-coloured Belgian Hare (photo S. Grinhole)

Wady dyskwalifikujące królika zajęczaka z oceny to masa ciała poniżej 3,0 oraz powyżej 4,5 kg, uszy krótsze niż 12 cm lub opadające, bardzo rzadka lub spłśniona okrywa włosowa, długość włosów pokrywowych poniżej 2,5 cm, zbyt jasne lub przechodzące w białe włosy podszyciowe, biały podbródek, barwa oczu lub pazurków inna niż we wzorcu (Herman, 1974; Wzorzec Oceny..., 2016).

Zajęczaki, jak już wspomniano, występują najczęściej w umaszczeniu mahoniowym (fot. 1). W naszym kraju, obok tak umaszczonych zajęczaków, zdarzają się też osobniki podpalane czarne, niebieskie oraz białe. Typowo umaszczony mahoniowy zajęczak charakteryzuje się następującym genotypem: AA BB CC DD GG y3y3 (Wzorzec Oceny..., 2016).

W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej wyróżnia się więcej odmian barwnych. Według amerykańskiego wzorca króliki tej rasy ocenia się w dwóch grupach kolorystycznych. Pierwsza z nich to odmiana standardowa – mahoniowa, natomiast do drugiej grupy kolorystycznej

należą króliki barwy podpalanej. W tej grupie wyróżnia się króliki podpalane: czarne, niebieskie, czekoladowe (hawana) oraz liliowe. Hodowcy utrzymują też króliki w pełnej barwie białej, czarnej oraz szynszylowej. Nie posiadają one jednak dotychczas zatwierdzonego wzorca. Jeszcze inaczej dzieli się zajęczaki w Wielkiej Brytanii, gdzie wzorzec opisuje odmiany: czerwoną (mahoniową), czarną podpalaną oraz czarną. Brytyjscy hodowcy utrzymują także króliki czekoladowe podpalane, niebieskie podpalane oraz białe. Warto wspomnieć również o tak rzadkich odmianach barwnych, jak: „mantle tan” lub „Vienna”, obecnie utrzymywanych jedynie przez wąskie grono hodowców, którzy starają się o dodanie tych barw do brytyjskiego wzorca królików rasowych (British Rabbit Council, 2017). Ponadto, wyhodowano zajęczaki miniaturowe. Przedstawicielej tej rasy w barwie „kuna niebieska” (fot. 2), zaprezentowano na ostatniej Krajowej Wystawie Gołębi Rasowych i Drobego Inwentarza w Kielcach (Katalog Krajowej..., 2020).

Fot. 2. Zajęczak miniaturowy (fot. A. Gugolek)
Photo 2. Miniature Belgian Hare (photo A. Gugolek)

Króliki rasy zajęczak prezentują się niezwykle dostojnie, a nawet majestatycznie, lecz z doświadczenia własnego autorów wynika, że są obdarzone żywym temperamentem, co przy nieodpowiednio przygotowanych klatkach lub niewłaściwej obsłudze może prowadzić do urazów kończyn lub uszkodzeń okrywy włosowej. Dlatego, aby uniknąć tego typu wypadków, w miejscu przebywania królików nie mogą wystawać żadne ostro zakończone elementy. Drabinki z sianem należy skonstruować tak, aby uniemożliwić zwi-

rzętom wejście na nie lub do nich. Generalnie klatki przeznaczone dla zajęczaków, ze względu na ich budowę, powinny być wyższe niż dla innych ras. Karmidła należy umieścić nieco wyżej względem innych ras średnich, co zmniejszy niebezpieczeństwo wystąpienia urazów oraz pomoże królikom kształtować charakterystyczną „pozę wystawową”. Poidła najlepiej sprawdzają się, gdy są umieszczone wysoko oraz w rogu klatki, tak by uniemożliwić królikom ich zrzucenie (<https://www.belgianhareclub.com>).

Fot. 3. Zajęczak w warunkach domowych (fot. S. Grinholc)
Photo. 3. Belgian Hare in a domestic setting (photo S. Grinholc)

Zajęczaki są uważane za bardzo inteligentną rasę, wiele osobników reaguje na swoje imię, są też podatne na tresurę. Jako ciekawostkę warto podać, że zajęczak jest rasą, która zdaniem wielu hodowców szczególnie lubi prezentować się podczas oceny wystawowej. Hodowcy uważają,

że poza tą, zwaną w kręgach hodowców „stójką”, przekazywana jest genetycznie. Jest to cecha bardzo pożądana na wystawach. Króliki, u których jest ona mało zauważalna lub niepełna, są poddawane przez hodowców swego rodzaju treningom. Jednym ze sposobów, aby zachęcić królika do

przybierania pozycji pokazowej jest zamieszczenie poidełka w górnej części klatki lub umieszczenie karmidła na odpowiedniej wysokości. Innym sposobem jest umieszczenie smakowitej paszy – marchwi lub innego przysmaku, w okolicach sufitu klatki.

Kolejną metodą zachęcenia królika do pozowania, stosowaną przez doświadczonych hodowców, jest trening ręczny, polegający na delikatnym dociśnięciu grzbietu królika na wysokości łopatek do ziemi i pozwolenie mu na podniesienie się. Trening ten ma na celu wzmocnienie przednich kończyn królika, co powoduje pożądaną przez hodowców bardziej pionową ich ułożenie. Poprzez trening, jak podkreślają hodowcy, możemy poprawić postawę, ale jej nie wyrobimy, jeżeli zwierzę „nie ma tego w genach”. Dzięki temu charakterystycznemu „pozowaniu” zajęczaki są rasą, która na wystawach skupia na sobie uwagę, posiada duże grono zainteresowanych przez swoją odmienną w stosunku do innych ras królików (<https://domesticanimalbreeds.com>; <http://rasowekroliki.ubf.pl>; Bluszcz 2019).

W ostatnich latach zajęczaki, dzięki swojemu niepowtarzalnemu wyglądowi oraz cechom behawioru, coraz częściej są utrzymywane w domach jako zwierzęta towarzyszące, również w naszym kraju (fot. 3). Z obserwacji hodowców praktyków wynika, że króliki tej rasy utrzymywane w przydomowych hodowlach odchowują średnio od 4 do 8 młodych w miocie. Samice są opiekuńczymi matkami i doskonale radzą sobie z opieką nawet nad bardziej licznymi miotami.

Samce cechują się gotowością do krycia przez cały rok bez zauważalnej różnicy sezonowej, jak to ma miejsce np. w hodowli popularnego belgijskiego olbrzyma. W dobrych warunkach zajęczaki dożywają wieku 7–10 lat. Rasa ta z powodzeniem nadaje się zatem zarówno dla początkujących, jak i doświadczonych hodowców.

Zainteresowanie zajęczakami wynika nie tylko z ich odmiennego w porównaniu z innymi rasami wyglądu, lecz także z powodu przekonania o lepszej jakości ich mięsa. Mięso tych zwierząt, według ich pierwszych hodowców, miało ciemniejszy kolor oraz było dużo delikatniejsze i „zdrowsze” (<https://www.roysfarm.com>). Obserwacje własne autorów nie potwierdzają znaczącej różnicy w kolorze mięsa zajęczaka i innych ras królików, natomiast jego walory smakowe wyróżniają się na tle innych ras.

Brak jest jednak obiektywnych badań naukowych potwierdzających lub obalających teorię o odmiennych walorach mięsa zajęczaków. Należy mieć nadzieję, że w niedługiej przyszłości uda się uzupełnić brakującą wiedzę, a zajęczak być może posłuży do produkcji wartościowego mięsa o wysokiej jakości, przypominającego dziczyznę.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że zajęczaki to wartościowa, jednak nieco zapomniana rasa królika domowego, charakteryzująca się walorami wizualnymi i produkcyjnymi. Zasługuje na większe uznanie nie tylko jako zwierzę amatorskie, lecz także w ekstensywnej produkcji mięsa króliczego.

Literatura

- Aigner B., Besenfelder U., Müller M., Brem G. (2000). Tyrosinase gene variants in different rabbit strains. *Mamm. Genome*, 11: 700–702.
- Bluszcz B. (2019). Informacja ustna.
- British Rabbit Council (2017). *Breed Standards*, London.
- Crabtree P.E. (1901). *Belgian Hare*. New England Belgian Hare Company. Boston.
- Gugolek A., Strychalski J. (2018). Wykorzystanie królików w rekreacji, edukacji i wspomaganiu terapii człowieka. *Króliki*, 3: 4–12.
- Herman W. (1974). *Hodowla królików*. PWRiL, Warszawa.
- Hodowla Zwierząt Futerkowych w 2018 roku (2019). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Katalog XV Ogólnopolskiej Wystawy Królików, Drobiu Ozdobnego i Gołębi (2018). Wieluński Związek

- Hodowców Królików i Drobного Inwentarza, Wieluń.
- Katalog Krajowej Wystawy Gołębi Rasowych i Drobного Inwentarza (2020). Polski Związek Hodowców Gołębi Rasowych i Drobного Inwentarza, Kielce.
- Kowalska D. (2006). Wartość dietetyczna mięsa króliczego. *Wiad. Zoot.*, XLIV, 3: 72–77.
- Kowalska D., Bielański P., Gugolek A. (2007). Mało znane ginące rasy królików. *Wiad. Zoot.*, XLV, 3: 71–75.
- Kowalska D., Gugolek A. (2011). Oryginalne rasy królików. *Prz. Hod.*, 4: 31–33.
- Manning P. (1994). *The biology of the laboratory rabbit*. Academic Press. University of Minnesota Health Sciences Center, Minneapolis, USA.
- Mettler M. (1993). *Króliki miniaturowe*. Oficyna Wydawnicza Multico, Warszawa.
- Piórkowska M. (2017). Z historii hodowli królików wełnistych. Część 3. Właściwości wełny angorskiej na tle innych włókien naturalnych pochodzenia zwierzęcego. *Króliki*, 4: 11–13.
- Sandford J.C. (1957). *The domestic rabbit*. Crosby Lockwood & Son Ltd, London.
- Taborska M. (2000). *Królik miniaturowy*. Agencja Wydawnicza Egros, Warszawa.
- Whitman B.D. (2004). *Domestic rabbits and their histories: Breeds of the world*. Leawood K.S.: Leathers Publishing.
- Wolny M. (2019). Informacja ustna.
- Wykaz ferm królików kandydujących do uznania za reprodukcyjne (Sezon 1996/1997) (1997). Centralna Stacja Hodowli Zwierząt. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Departament Produkcji Rolnej, Warszawa.
- Wzorzec Oceny Fenotypu Królików (2016). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Zwoliński C. (2014). Ocena skali hodowli zwierząt amatorskich w województwie warmińsko-mazurskim na podstawie ogłoszeń sprzedaży zamieszczonych na portalu Tablica.PL. XLIII Międzynarodowe Seminarium Kół Naukowych, UWM, Olsztyn, ss. 627–629.
- <https://www.belgianhareclub.com>
- <https://domesticanimalbreeds.com/belgian-hare-rabbit-everything-you-need-to-know/>
- <http://rasowekroliki.ubf.pl>
- <https://www.roysfarm.com/belgian-hare>

BELGIAN HARE RABBIT – FANCY OR UTILITY BREED?

Summary

Belgian Hare is an old breed of rabbits bred in Belgium in the 18th century and perfected in England in the 19th century. It is currently widespread throughout the world, although it is rare in Poland. This breed is known for its characteristic appearance that makes it look like a wild European hare. Most often they are mahogany or black and tan. Generally, this is an amateur/fancy breed. These rabbits are bred by owners to display them at rabbit shows. However, their meat is similar to that of other breeds of rabbits and reproduction results are good. They are easy to breed and can be bred even by novice breeders. Summarizing, Belgian Hare is a breed of domestic rabbit that deserves greater popularity in our country due to its aesthetic and functional qualities.

Key words: rabbit breeds, Belgian Hare, amateur breeding, utility breeding